

Nieuwsbrief 37

3 januari 2023

2023: een jubileumjaar

Het bestuur van de Stichting Diogenes Leiden wenst alle lezers van deze nieuwsbrief een in alle opzichten mooi en gelukkig jaar.

Voor Diogenes wordt 2023 een speciaal jaar. De stichting werd opgericht in 1973 en bestaat nu dus vijftig jaar. Het doel van Diogenes was en is nog steeds het herstellen en in stand houden van monumentale panden in de stad. Dat begon in 1973 met het herstel van een rijtje vervallen panden in de Lokhorststraat dat de gemeente aanvankelijk had willen slopen.

Lokhorststraat 18-22 in 1973

Lokhorststraat 18-22 nu

Daarna zijn er veel andere restauratieprojecten gevolgd. Voorbeelden zijn de panden op de hoek van de Hogewoerd en de Watersteeg, de Latijnse School, het Mierennesthofje, panden aan de Aalmarkt en de Nieuwstraat en de voormalige wijkoperij en het Piet Paaltjenshuis aan de Hogewoerd. Dit jaar volgt de restauratie van Hogewoerd 132.

Diogenes wil van dit jubileumjaar iets moois maken. Daar willen we zo veel mogelijk belangstellenden bij betrekken.

Vanaf 14 januari is er een expositie over Diogenes in de bibliotheek aan de Nieuwstraat. Daarover volgt hierna iets meer.

In de komende nummers van de nieuwsbrief komen de andere activiteiten aan bod.

Een expositie in de Centrale Bibliotheek

Vanaf zaterdag 14 januari is er in de Centrale Bibliotheek aan de Nieuwstraat 4 een tentoonstelling over Diogenes. De expositie is samengesteld door bestuursleden van Diogenes. De vormgeving is verzorgd door [Claudia Claas](#).

Foto's van de oude en de huidige situatie van de panden van Diogenes staan in de tentoonstelling naast elkaar. Er zijn ook foto's van de restauratiewerkzaamheden.

Op een van de panelen (zie hiernaast) wordt de plaats van de Diogenes-panden aangegeven op een oude kaart van de Leidse binnenstad. Daarop staat ook wanneer de panden zijn gerestaureerd en hoeveel woningen ze omvatten.

In een van de vitrines zijn foto's, kaarten en krantenberichten te zien die een beeld geven van de veranderingen rond de Hogewoerd en de Watersteeg. In de jaren 60 werden veel panden gesloopt voor wat toen de Cityring werd genoemd. Ook Hogewoerd 30 en 32 hadden moeten verdwijnen, maar uiteindelijk kon Diogenes ze restaureren en voor de toekomst bewaren.

In een van de andere vitrines liggen vondsten die gedaan zijn bij de restauratie van de Latijnse School rond 1980 en van de panden Hogewoerd 59-63 rond 2016.

De tentoonstelling duurt van 14 januari tot en met 4 maart. De openingstijden zijn maandag tot en met vrijdag van 9:00 tot 18:00 uur (op woensdag en donderdag tot 21:00 uur) en op zaterdag van 10:00 tot 17:00 uur. Op de laatste zondag van de maand is de bibliotheek geopend van 13:00 tot 17:00 uur.

Restauraties van Diogenes

In de jaren '70 van de vorige eeuw was er weinig aandacht voor het onderhoud van monumentale panden. De lokale overheid had meer interesse in nieuwbouw. Zo waren er figuratieve plannen om panden te slijpen en de binnenplaats te ontlasten door de aanleg van wegen. Actieve burgers hebben toen Diogenes opgericht. Ze zijn panden die in verval waren gerestaureerd: gaten ontvullen en restaureren. Die restauraties hebben veel mooie resultaten opgeleverd. In de jaren 80 greide het besef van de waarde van monumentale panden. De plattel van Diogenes is daarom weerstand tegenovergingen: eigenaren soms die koop van hun pand aan Diogenes omdat zij de kostbare restauratie zelf niet kunnen uitvoeren of de zorg ervoor niet meer willen hebben. Zij willen dat hun pand behouden wordt voor de toekomst en weten dat hun pand bij Diogenes in goede handen zal komen.

1074 Lokhorststraat 18, 20 en 22a-d	6 woningen	1088 Nieuwstraat 45, 51 en 53a	3 woningen
1076 Watersteeg 1 en 3	2 woningen	1090 Oude Bijn 102	1 woning
1078 Hogewoerd 20 en Watersteeg 1, 1, 6	4 woningen	1092 Nieuwe Bijn 14/14a	2 woningen
1080 Hogewoerd 22a-c	3 woningen	2007 Hogewoerd 61, 61 en 63a	2 woningen
1082 Molenwestdijk 1-3	5 woningen	2020 Hogewoerd 63	1 woning
1083 Lokhorststraat 18 (Latijnse School)	kolonade	2023 Hogewoerd 102	2 woningen
1084 Admiraal 8/9a en 8/9b	4 woningen		

Ronald Tolman: kraker van Lokhorststraat 18

Marion van Dongen

Tijdens de voorbereidingen van ons jubileumjaar werd Diogenes benaderd door Ronald Tolman. Hij was van 1968 tot 1970 bewoner van Lokhorststraat 18. Later was dat, samen met Lokhorststraat 20 en 22, de eerste aankoop van Diogenes. Wij waren erg benieuwd naar zijn ervaringen in het destijds erg verkrotte pand.

Toeval of niet, ik ging in december op bezoek bij een vriendin in Beuningen en kon daar ook terecht bij Ronald Tolman en zijn vrouw Connie voor een interview. Ronald en zijn vrouw wonen in Beuningen sinds hun vertrek uit Leiden in 1972.

Tot mijn schande moest ik bekennen dat ik nog nooit van de kunstenaar Ronald Tolman had gehoord, maar ik herkende wel uit zijn overzichtsboek zijn werk dat ik op sommige plaatsen in Nederland heb gezien, niet wetende dat de start van zijn carrière in Leiden lag.

Kunstenaars in de Lokhorststraat

Ronald koos al heel jong bewust voor het kunstenaarschap. Hij was een autodidact. Zijn vader was militair en daardoor had Ronald al op veel plekken gewoond. Vanuit zijn laatste woonplek in Katwijk had hij behoefte om zijn ideeën uit te voeren in een atelier in Leiden, waar hij meer gelijkgestemden trof.

De panden aan de Lokhorststraat waren eigendom van de gemeente maar in een heel slechte staat. Diverse kunstenaars hadden de huizen gekraakt. Een van hen, Bert Oosterman, die in nummer 20 woonde en later in de gemeenteraad kwam, zwenfelde het idee aan om de panden te herstellen. Hij en Aad van Houwelingen van nummer 22 tipten Ronald dat nummer 18 nog vrij was. Het lag direct naast de Latijnse school op nummer 16 en kwam in een steeds slechtere staat. De schoenmaker tegenover het pand had de sleutel en was blij dat er iemand ging wonen en werken. Er was daar in 1968 geen water, gas of elektriciteit. Ronald kreeg van Aad water via een tuinslang en van Bert elektra via een haspel. De achtermuur van het huis was open. Die heeft Ronald zelf dichtgemetseld met hulp van een metselaar die vertelde dat hij ooit aan het Vredespaleis had gewerkt samen met Marinus van der Lubbe.

Ronald kon via een gat in de zijmuur zo binnenlopen bij de Latijnse School die helemaal aan het verpauperen was. Als je ziet wat een prachtig monumentaal pand het nu is, kan ik me daar niets bij voorstellen.

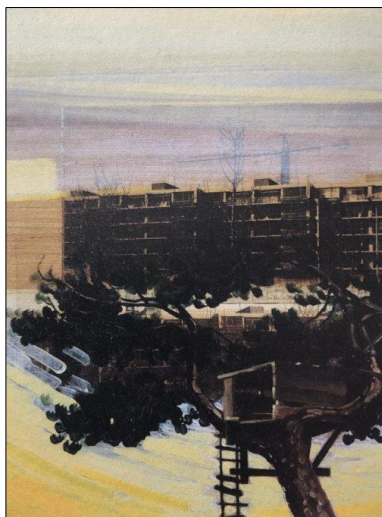
Door de kunstenaars die er woonden en werkten kon de gemeente de panden Lokhorststraat 18-22 niet slopen. Ze zijn ze in 1973 gered door de oprichters van Diogenes. Anno 2023, vijftig jaar later, zijn ze in een heel goede staat.

De Lokhorststraat in 1967. Het pand met de gele omlijning is nummer 18. De panden rechts daarvan zijn Lokhorststraat 20 en 22.

Naar de Boerhaavezalen

In die periode leerde Ronald Connie Pieterse kennen. Ronald zat met klompen aan en in een dikke trui vanwege de kou in zijn atelier te eten in De Ruif in de Jan Vossensteeg toen hij Connie, een mooie vrouw, zag binnenkomen met een ander gezelschap. Misschien zag Ronald daar gelijk zijn muze. Wat er precies gebeurde is me niet verteld, wel dat Connie de stap nam om met Ronald verder te gaan tot de dag van vandaag.

Vanuit de Lokhorststraat verhuisde Ronald nog een keer in Leiden, naar de Boerhaavezalen (het huidige Museum Boerhaave) die ook in heel slechte staat waren. Dit lukte omdat hij contact had met andere kunstenaars zoals Kees Buurman, Jan Maaskant, Rein Dool en Fer Hakkaart die elkaar ontmoetten in de sociëteit de Burcht, de kunstenaarsgroep Buut 110. Het waren kunstenaars die nu heel bekend zijn, en dat geldt ook voor Ronald Tolman.

66 kleine schilderijen

Ronalds eerste werk voor verkoop bestond uit 66 kleine schilderijen met daarop prachtige beelden van Leiden. Hiernaast een schilderij van de Merenwijk in aanbouw. De Lakenhal had wel interesse in het werk, maar er geen geld voor over. Het Haags Gemeentemuseum had dat wel en daardoor is die collectie verhuisd naar Den Haag.

Met de opbrengst konden Ronald en Connie in 1972 verhuizen naar een prachtige monumentale boerderij in Beuningen waar Ronald nog steeds aan het werk is in zijn atelier. Hij maakt zowel driedimensionaal werk als schilderijen. Wandelend over de dijk kan je een aantal sculpturen zien.

Een bekende kunstenaar

Ronald is nu een zeer bekende kunstenaar. Hij heeft heel veel opdrachten uitgevoerd voor bedrijven en gemeenten in binnen- en buitenland, maar ook voor particuliere opdrachtgevers. Daarvan is Prinses Beatrix een van de bekendste: zij heeft diverse werken van hem aangekocht.

In de loop der jaren heeft Ronald Tolman verschillende nationale en internationale prijzen gewonnen. Hij werd in 2012 benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

In veel gemeenten staat een bronzen sculptuur van Ronald, behalve in Leiden waar zijn carrière is gestart.

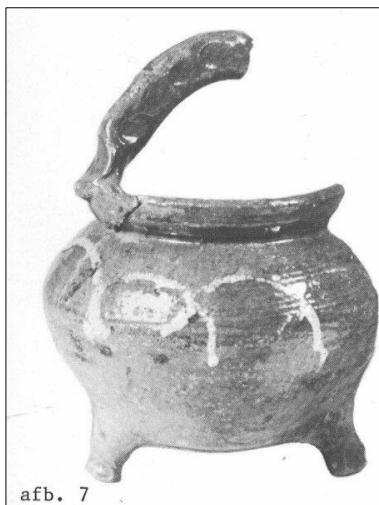
Hij woonde maar een korte tijd in Leiden, maar daar is wel de basis gelegd voor zijn toekomst.

Ik vind het eigenlijk te gek voor woorden dat er behalve een paar schetsjes geen werk van hem in het bezit is van de Lakenhal. Het zou prachtig zijn als zijn eerste 66 schilderijen van de Leidse Landschappen te zien zouden zijn in de Lakenhal samen met een overzichtstentoonstelling van zijn werk. Wie pakt die handschoen op?

Het werk van Ronald Tolman is te zien op zijn website <https://www.ronaldtolman.nl/werk/>.

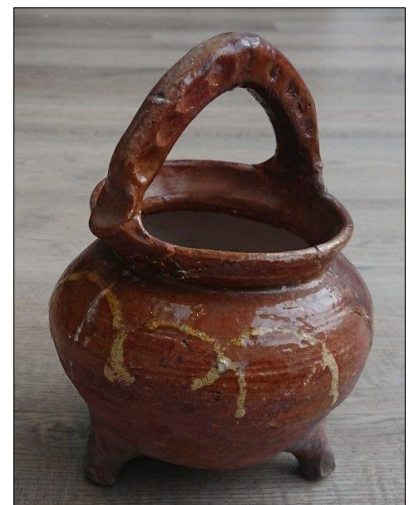
Bodemvondsten in de Latijnse School

In het jaarverslag 1980 van de Archeologische Begeleidingscommissie van de gemeente Leiden werd melding gemaakt van vondsten die waren gedaan bij de restauratie van de Latijnse School door Diogenes. Onder de vloer van de gang was een beerput gevonden met een diameter van 3 meter en een diepte van eveneens 3 meter. Onder in de beerput lag voornamelijk vijftiende- en zestiende-eeuws materiaal: aardewerk, glas, leer en ook een paar houten voorwerpen. Hieronder een stukje uit het jaarverslag.

Hengselpotjes (afb. 7)

Vrij zeldzaam zijn de twee hengselpotjes van rood aardewerk met loodglazuur en gele slib-versiering. Datering begin vijftiende eeuw. Hengselpotjes zijn goed bekend uit latere perioden (achttiende eeuw) en worden omschreven als marktpotjes; deze hebben dan echter een standring en geen pootjes. Een vroeg blauw-grijs hengselpotje (veertiende eeuw) uit Strevelhoek heeft aangeknepen voeten. Op de Leidse hengselpotjes werd geen roetaanslag aangetroffen. Van een derde exemplaar werden alleen de hals en een deel van het hengsel gevonden; ook dit potje was versierd met gele slib. H 17 cm (met hengsel).

Een deel van de vondsten wordt bewaard in een vitrine in de Latijnse School. Een daarvan is het potje dat afgebeeld is in het jaarverslag.

De gevonden potjes waren geen van alle intact. Bij sommige konden de gevonden scherven goed in elkaar worden gepast, bij andere moesten de ontbrekende delen met gips worden aangevuld.

Het afgebeelde potje en een paar andere vondsten zullen te zien zijn bij de tentoonstelling van Diogenes.

Daan Krantz, een bevlogen voorzitter van Diogenes

Laurens Beijen

Het jubileum van Diogenes is een goede aanleiding om terug te kijken naar de geschiedenis van de stichting. Een belangrijke rol bij de ontwikkeling van Diogenes werd gespeeld door mr. D.E. (Daan) Krantz. Hij was een van de oprichters van Diogenes en 15 jaar, van 1974 tot 1989, voorzitter.

Bij de oprichting van Diogenes in 1973 werd Bert Oosterman voorzitter en Daan Krantz vice-voorzitter. In 1974 werd Oosterman wethouder van Leiden. Omdat het werk voor Diogenes niet goed te verenigen was met zijn wethouderschap, stopte Oosterman als voorzitter. Krantz volgde hem toen op.

Op zoek naar nieuwe projecten

Een groot deel van de panden die Diogenes nu in bezit heeft, is gekocht en gerestaureerd in de 15 jaar waarin Krantz voorzitter was. Er waren in Leiden toen nog veel monumenten in slechte staat. Krantz wilde graag een continue stroom van restauraties door Diogenes, maar dat lukte maar zeer ten dele. De kosten van aankoop en restauratie waren vaak een knelpunt, ook al hadden het rijk, de provincie en de gemeente in die tijd subsidieregelingen die naar de huidige begrippen tamelijk royaal waren. De gesprekken met eigenaren van te verkopen panden verliepen ook niet altijd vlot. De goede relatie van Krantz met de toenmalige wethouder Waal droeg ertoe bij dat Diogenes enkele keren een pand van de gemeente kon overnemen.

Om voldoende middelen in kas te hebben werd van de huurders verwacht dat zij bij het begin van de huur een renteloze bijdrage aan Diogenes verstrekten. Die bijdrage bedroeg vaak 10.000 gulden of meer. De in 1974 opgerichte Vereniging van Vrienden van Diogenes droeg soms ook financieel bij.

'De stand van zaken' in de bulletins

Een beeld van het werk van Daan Krantz komt naar voren uit bulletins van de Vereniging van Vrienden die de twee jaar per jaar verschenen. Voor alle 30 afleveringen uit de jaren 1974-1989 schreef Krantz een bijdrage, vaak onder de titel *De stand van zaken*. Soms waren zijn bijdragen optimistisch van toon, bij de oplevering van een gerestaureerd pand of als er uitzicht was op nieuwe projecten, maar hij moest ook vaak zorgen of tegenslagen melden.

In het bulletin van november 1977 noemde Krantz plannen voor Wolsteeg 1, Vierde Binnenvestgracht 28-29, Hooglandse Kerkgracht 6/6a en Papengracht 18. Voor de Hooglandse Kerkgracht had de architect het plan al nagenoeg klaar. Krantz eindigde met: *"Kortom, de Stichting is springlevend en als alle hiervoor opgenoemde plannen gerealiseerd zijn, dan is ons wooneenhedenbestand, dat nu 13 bedraagt, meer dan verdubbeld. Een goede opgave voor 1978!"*

In de bulletins die daarop volgden kwam Krantz met sombere berichten over de genoemde plannen. Ze konden om verschillende redenen geen van alle worden uitgevoerd. Daar stond tegenover dat in 1979 wel kon worden begonnen met Hogewoerd 32 en in 1980 met het Mierennesthofje en de Latijnse School.

Financiële zorgen

In het bulletin van maart 1981 schetste Krantz een zorgelijk beeld van de financiële situatie. De subsidieregelingen waren slechter geworden en de plannen moesten langs talloze onderdelen van de subsidiërende instanties: *"een enorme tijdverspilling waarvan de zin ons totaal ontgaat"*. De provincie was vrijwel gestopt met subsidiëring en het ministerie van VRO wachtte eindeloos met de uitbetaling van toegezegde subsidies. *"Wij zullen alle zeilen moeten bijzetten om de stichting door de komende tijden heen te loodsen, als ons dat al zal lukken."*

De stichting bleef overeind, maar door de verminderde subsidiemogelijkheden werd het tempo veel lager. De gemeente Leiden werkte ook minder mee: tot het begin van de jaren 80 waren vrijwel alle panden die Diogenes restaureerde afkomstig van de gemeente, daarna was Diogenes aangewezen op particuliere panden. In de periode van Daan Krantz vonden nog twee restauraties plaats: Aalmarkt 5-6 in 1984 en Nieuwstraat 49-51 in 1988.

Een erepenning voor Diogenes

In maart 1980 kende de vereniging Oud Leiden de erepenning van de vereniging toe aan Diogenes uit waardering voor het werk van de stichting bij het behoud en herstel van het historisch stadsschoon. Op de foto staat rechts de voorzitter van Oud Leiden M.A. van Dongen. Links van Krantz staat mevrouw J.H.A. de Graeff-Bijl de Vroe, de secretaris van Diogenes.

Een erepenning voor Krantz

Op 2 oktober 1982 werd aan Daan Krantz de erepenning van de gemeente Leiden uitgereikt door burgemeester Goekoop. De reden hiervoor was in de eerste plaats het werk van Krantz voor Diogenes, maar ook andere dingen telden mee, zoals zijn werk voor de reclassering en voor het Leids Volkshuis. Rechts van de burgemeester zit mevrouw M. Krantz-Staverman.

Afscheid van de stichting, maar nog elders actief

Eind 1989 nam Daan Krantz afscheid als voorzitter van Diogenes. Hij werd opgevolgd door Caroline Han. Ter gelegenheid van het afscheid van Krantz organiseerde de gemeente Leiden op 2 februari 1990 een symposium in de Burgerzaal van het Stadhuis over de ontwikkelingen in de monumentenzorg.

Na zijn vertrek bij de stichting bleef Krantz ook in diverse functies actief. Hij bleef tot 1995 bestuurslid van de Vereniging van Vrienden van Diogenes. Hij richtte in 1989 samen met anderen de Stichting behoud buitenplaatsen Endegeest, Rhijngest en omgeving op. Die stichting probeerde andere mogelijkheden te vinden voor de financiering van het kasteel Endegeest dan het bouwen van villa's bij het kasteel. Verder was hij mede-oprichter en voorzitter van de Stichting Leids Historisch Museum. Hij was ook bestuurslid van de Stichting industrieel erfgoed Leiden (STIEL) en voorzitter van de Stichting tot Behoud van het Koninklijk Militair Invalidenhuis, die in 1995 met een gemeentelijk referendum wist te voorkomen dat de tuin van het pand Hoge Rijndijk 25 zou worden bebouwd.

Vanaf 1984 was Krantz al voorzitter geweest van de Stichting Diogenes Voorschoten. Die zusterstichting van Diogenes Leiden was in dat jaar door Krantz en anderen opgericht voor de restauratie van de monumentale voormalige boerderij Voorstraat 11 in Voorschoten. Krantz droeg er veel aan bij dat de restauratie van het pand na veel financiële hobbels in 1989 kon worden voltooid. Diogenes Voorschoten is tot 2016 blijven bestaan. Voorstraat 11 werd toen overgedragen aan de gemeente Voorschoten.

Daan Krantz overleed in 1998 op 80-jarige leeftijd.

Het schetsplan voor de restauratie van Hogewoerd 132

Marcel van Dijk, die eerder als architect verantwoordelijk was voor de mooie restauratieplannen voor Hogewoerd 59-61 en Hogewoerd 63, is in september 2022 begonnen met het maken van een schetsplan voor de restauratie van Hogewoerd 132.

Hierboven een 3D-impressie van de gevels van Hogewoerd 132 in de nieuwe toestand. Links is de voorgevel aan de Hogewoerd, rechts de zijgevel aan de Rijnstraat.

Volgens het plan wordt het pand verdeeld in twee appartementen. Het ene zal bereikbaar zijn via de winkeldeur in de voorgevel, het andere via de deur van de voormalige karrenloods in de zijgevel.

Aan de buitenkant van het pand verandert heel weinig. Het opvallendste is dat de architect voorstelt om op de zijgevel een reclameschildering aan te brengen, op de plaats waar volgens een foto uit 1924 ook reclame zat. De voorgestelde reclame roept op tot het eten van brood. Dat is een verwijzing naar het feit dat er in het pand lange tijd een bakkerij gevestigd was.

Minder opvallend is dat de isolatie van de kap aan de buitenkant zal worden uitgevoerd om aan de binnenkant de historische dakopbouw zichtbaar te houden. Omdat de dakpannen hierdoor iets hoger zullen komen te liggen, zullen ook de goten iets moeten worden verhoogd.

Op het dakvlak dat niet zichtbaar is vanaf de straat zullen zonnepanelen worden aangebracht.

Op 30 november heeft de architect vooroverleg gehad met de Welstands- en Monumentencommissie van de gemeente. De commissie had veel waardering voor het plan. Wel werden een paar aandachtspunten genoemd waar de architect nog naar zal kijken. Na een tweede overleg met de commissie zal hij het restauratieplan gedetailleerder uitwerken en de omgevingsvergunning aanvragen.

Het is de bedoeling dat na de bouwvakvakantie van 2023 met de daadwerkelijke restauratie wordt gestart.

Op de pagina [De voorbereidingen voor de restauratie van Hogewoerd 132](#) op de website van Diogenes staat meer informatie over het project.

Reageren op de nieuwsbrief

Als u wilt reageren op de nieuwsbrief, kunt u een mailtje sturen naar nieuwsbrief@diogenes-leiden.nl.

Dat adres kunt u ook gebruiken om u aan te melden of af te melden voor het ontvangen van de nieuwsbrief of om een wijziging van uw mailadres door te geven.